

Gadamer gets also into a philosophical argument with Jacques Derrida, showing that people are deeply-rooted in history, which he calls effective history. He understands it as a connection between customs, tradition and present day. Gadamer shows the process of their interaction. For him it is an indispensable element of hermeneutical wheel, which brings us closer to the horizon of truth.

Key words: hermeneutics, truth, method, superstitions, authority, effective history, language, understanding

Triangulacja metod badawczych w konstrukcji definicji operacyjnej nudy oraz konstytucji socjologii nudy

Socjologia nudy [de non existentia]

Nuda, pomimo swojego rozpowszechnienia i realnych społecznych skutków, nie stała się jak dotąd oddzielnym tematem badawczym socjologii¹. Do tej pory również nie została przetłumaczona znacząca większość dzieł z zakresu innych nauk, dotyczących tego zagadnienia. W języku polskim ukazały się jedynie *Historia nudy* Petera Tooheya oraz *Nuda w kulturze rozrywki* Richarda Wintera. Pozycje te nie należą jednak do najlepszych w kategoriach eksplanacyjnych i naukowych. Zawierają one dobrze udokumentowany wywód, nie mierzą się jednak z tematem w sposób systemowy. *Historia nudy*, mimo dużego wysiłku w zakresie gromadzenia literatury, jest słabo ustrukturyzowanym zbiorem różnorodnych wyimków dotyczących nudy pochodzących z wielu różnorodnych dziedzin wiedzy (biologia, psychologia, filozofia, historia). W swoim charakterze jest po prostu esejistyczną i gładko napisaną książką popularyzującą temat. Natomiast dzieło Wintera, prowadzone w sposób w miarę dokładny, w swojej drugiej części przeradza się w monolog katechety, a sam autor powraca do średniowiecznego ujęcia problematyki, stosując je do opisu współczesności. Oba tych pozycji

¹ W przeciwieństwie do innych dziedzin nauki, m.in. psychologii czy pedagogiki.

nie można również nazwać socjologicznymi. W nielicznych bibliotekach natrafić można również na zbiór artykułów po-konferencyjnych pt. *Nuda w kulturze*. Znowu jednak są to jedynie przyczynki do poważnej refleksji dotyczącej tego fenomenu.

Jak konstatuje Josif Brodski w swojej *Pochwale nudy*: „Ani nauki humanistyczne, ani ścisłe nie oferują seminariów poświęconych nudzie. W najlepszym wypadku mogą dać o niej pewne wyobrażenie, narażając na nią swych słuchaczy”². Darden i Marks natomiast w swoim artykule sugerują, iż na „pewnym wyobrażeniu” się nie kończy. „Socjologia w znacznym stopniu ignorowała nudę, produkując jednak ogromne jej ilości”³. Można nieco złośliwie stwierdzić za autorami, iż socjologia skupia się bardziej na produkcji niż na analizie nudy. Wypowiedzi te potwierdza przeprowadzona przeze mnie kwerenda, w trakcie której znalazłem stosunkowo niewiele socjologicznych opracowań nudy. Temat ten nie pojawia się w głównym nurcie dociekań socjologii, najczęściej poruszany jest raczej marginalnie w kontekście innych tematów badawczych. Słowem, socjologia nudy nie istnieje, a nuda nie stanowi odrębnego i dobrze skonceptualizowanego przedmiotu badań. Pojawia się niekiedy jako temat poboczny, jako jedna ze zmiennych określających inne zjawiska⁴, ale nie stała się stałym tematem socjologicznych publikacji.

Konceptualizacja nudy

Tematyka nudy, w związku z tym, iż nie doczekała się regularnych badań socjologicznych wymaga podstawowej pracy na poziomie definicyjnym w obrębie tej dziedziny. Więk-

² J. Brodski, *Pochwała nudy*, tłum. Anna Kołyszko, Kraków 1996, s. 86; por. L. Svendsen, *A Philosophy of Boredom*, London 2005, s. 18.

³ D. Darden, A. Marks, *Boredom: a socially disvalued emotion*, „Sociological Spectrum”, nr 19 (1)/ 1999, s. 33.

⁴ Np. P. Jackson, *Life in classrooms*, New York 1999.

szość autorów o niej piszących poświęca niewiele miejsca na rozważania dotyczące definicji tego zjawiska, częste jest również formułowanie definicji w formie negatywnej. Taki zabieg stosują np. autorzy *Wielkiej Encyklopedii Francuskiej*, którzy nudę uznają za

[...] rodzaj nieprzyjemności, którego nie da się zdefiniować: nie jest to ani przygnębienie [chagrin], ani smutek [tristesse]; jest to swego rodzaju brak jakiegokolwiek przyjemności spowodowany nie wiedzieć czym w naszych narządach lub przedmiotach z zewnątrz, który miast zajmować naszą duszę, wytwarza w niej jakąś niemoc lub niesmak, do których nie sposób się przyzwyczaić⁵.

Nuda zdaje się być również uznawana za coś tak oczywistego i naturalnego, że trudno podać precyzyjną jej definicję. Dobrze to przekonanie oddaje dialog między dwójką bohaterów powieści Nuda autorstwa Alberto Moravii:

– To znaczy, że się nudzisz? – Tak, czasami. – A co czujesz, kiedy się nudzisz? – Czuję nudę. – Czym jest nuda? – Jak mam ci to wytłumaczyć? Nuda to nuda⁶.

Co do definicji opisywanego zjawiska nie ma powszechnej zgody, „jak wiele innych pojęć humanistyki nuda krąży w semantycznej mgławicy, żyje wśród ambiwalencji i różnorakich relatywizacji⁷. Jak stwierdza Søren Kierkegaard:

[i]lakaż potworna jest nuda – potwornie nudna. Nie znam mocniejszego wyrażenia, prawdziwszego, gdyż tylko jednakowe poznaje się przez jednakowe. Gdyby było jakieś wyższe wyrażenie, mocniejsze, to by już było ruchem. A ja leżę wyciągnięty,

⁵ *Wielka Encyklopedia Francuska* za: M. Markowski, *L'ennui: utamek historii* [w:] *Nuda w kulturze*, P. Czapliński, P. Śliwiński (red.), Poznań 1999, s. 292. W wersji oryginalnej dostępny w Internecie:

http://fr.wikisource.org/wiki/L'Encyclopédie/Volume_5#ENNUI [dostęp: 19.06.2013].

⁶ A. Moravia, *Nuda*, tłum. M. Woźniak, Warszawa 2010, s. 256.

⁷ A. Zeidler-Janiszewska, *O konsekwencjach miejskiej nudy* [w:] *Nuda w kulturze...*, op. cit., s. 333.

bezczynny; jedyne, co widzę, to jest pustka, to, czym żyję, to jest pustka, jedyne, w czym się poruszam, to w pustce. Nawet nie doznaję bólu⁸.

Jak widać, według duńskiego filozofa nuda może być definiowana jedynie przez samą siebie, ponieważ żadne inne określenie nie będzie na tyle adekwatne, by wiernie oddać jej naturę.

Słownikowa definicja nudy mówi o tym, iż jest to „niemiły stan, niemiłe uczucie spowodowane zwykle beczynnością, brakiem interesującego zajęcia, brakiem wrażeń, monotonią życia”⁹. W tym lakonicznym opisie warto zwrócić uwagę na kilka rzeczy. Po pierwsze, nuda to stan waloryzowany negatywnie, postrzegany jako problem lub nieprzyjemność. Po drugie, nuda ma różne wymiary, może być stopniowalna względem zaawansowania (czy jest tylko kwestią „braku interesującego zajęcia” czy „monotonii życia”). Po trzecie, nuda jest pojęciem relacyjnym, „jako dojmujący bezkształt prowokuje do definiowania jej wyłącznie w kategoriach negatywnych: jako braku, pustki lub nieobecności, a więc tego, co daje się określić jedynie poprzez różnicę”¹⁰. Trudności definicyjne wzmacnia również fakt, iż wielu autorów definiuje nudę poprzez jej objawy, przyczyny lub skutki. Często również zbywa się temat definicji lakonicznym zdaniem, niejednokrotnie będącym cytatem z prac innych autorów. Niejednoznaczne są również związki pojęcia nudy z innymi pojęciami, np. depresją¹¹. Jak wskazuje Toohey cytując wypowiedź swojego przyjaciela, filozofa Davida Londeya, nuda „to zbiorowisko powiązanych ze sobą zaburzeń: frustracji, przesyty, depresji, odrazy, obojętności, apatii oraz poczucia znalezienia się

⁸ S. Kierkegaard, *Albo-albo*, tłum. J. Iwaszkiewicz, Warszawa 1976, s. 39.

⁹ *Słownik języka polskiego*, t. II, M. Szymczak (red.), Warszawa 1988.

¹⁰ M. Markowski, *Lennui: utamek historii* [w:] *Nuda w kulturze...*, op. cit., s. 290.

¹¹ Zob. R. Winter, *Nuda w kulturze rozrywki: poradnik*, tłum. Z. Kasprzyk, Kraków 2012, s. 98.

w pułapce”¹². Wydaje się, iż pojęcie nudy nasiąkło wieloma różnymi znaczeniami i wchłonęło w siebie pewne elementy wielu innych pojęć, stąd dziś trudno jest jasno określić granicę między nimi. Nuda zdążyła obrosnąć intelektualną otoczką i pewne jest tylko to, iż kojarzy się z pewnego rodzaju nieprzyjemnością, niechęcią, pustką, czy niedostatkami oraz chęcią ucieczki przed nieskończonością teraźniejszości. Właśnie stosunek do czasu może łączyć wszystkie rozumienia pojęcia nudy. „Nuda wtrąca nas w poczucie czasu, w którym zdaje się on nie mieć żadnych specyfikacji: nudząc się, przestajemy rozróżniać przeszłość, teraźniejszość i przyszłość. Wszystko staje się dla nas teraźniejszością bez końca, wieczną teraźniejszością, która zamienia się w martwą, pustą wieczność”¹³. Znużonej osobie wydaje się, iż czas stanął w miejscu, iż obecna chwila rozciąga się ponad swoją przepisana miarę, co dobrze oddaje niemiecki termin określający nudę, *Lange-weile*, który można przetłumaczyć jako „długa chwila”.

Socjologiczne podejście badawcze

Jak widać, nie istnieje jedna, w miarę precyzyjnie sformułowana definicja nudy. Zdefiniowanie jej na potrzeby socjologii stanowi zatem wyzwanie i wymaga wypracowania oryginalnej metodologii. Moje badania nad nudą obejmują przede wszystkim środowisko akademickie. W latach 2011-2013 przeprowadziłem badanie wśród studentów Uniwersytetu Warszawskiego, dotyczące nudy na zajęciach uniwersyteckich. Chciałbym w tym miejscu omówić krótko podejście badawcze, które zastosowałem w mojej pracy dotyczącej tego zjawiska.

W realizacji badania inspirowałem się, przede wszystkim, założeniami teorii ugruntowanej, opracowanej przez dwóch

¹² P. Toohey, *Historia nudy*, tłum. K. Ciarcńska, Warszawa 2012, s. 29.

¹³ M. Zaleski, *Nuda powtórzeń?* [w:] *Nuda w kulturze...*, op. cit., s. 64.

amerykańskich socjologów, Barneya Glasera i Anselma Straussa. Jest to strategia badawcza oparta na założeniu, że rzeczywistość społeczną najlepiej rozumieją zaangażowani w nią aktorzy. W związku z tym odrzuca ona tradycyjne, funkcjonalistyczne podejście, w którym badacz analizuje zbiorowość przy użyciu wcześniej opracowanego modelu teoretycznego, ponieważ uznaje, iż powoduje to jedynie samopotwierdzanie się danej teorii (badacz utwierdza się we własnym zamyśle, bo znajduje to, co chce znaleźć). Proces badania zatem, w myśl teorii ugruntowanej, zakłada budowanie teorii nie poprzez weryfikację wcześniej przyjętych założeń, a poprzez systematyczne indukcyjne budowanie i weryfikację hipotez, pojęć i własności pojęć na podstawie danych empirycznych zbieranych w trakcie badań terenowych. Zbieranie danych, budowanie hipotez i ich weryfikacja nie są zatem wyraźnie rozdzielone w czasie, ale są procedurami, które wielokrotnie wzajemnie się przeplatają w czasie długiego procesu generowania teorii¹⁴. Z tego też powodu moje badanie przeprowadziłem w kilku etapach, po każdym z nich pozostawiając pewien czas na dodatkowe analizy, przemyślenia oraz udoskonalenia narzędzi badawczych (tylko w badaniu jakościowym).

Metody badawcze

Wśród metod, które wykorzystałem w moim badaniu, znalazły się: 1) pogłębione wywiady indywidualne¹⁵, 2) zogniskowane wywiady grupowe¹⁶, 3) ankieta internetowa, 4)

¹⁴ Zob. B. Glaser, A. Strauss, *Odkrywanie teorii ugruntowanej*, tłum. M. Gorzko, Kraków 2009, s. 7-22.

¹⁵ Metoda badań społecznych polegająca na ustrukturyzowanej rozmowie badacza z badanym, w trakcie której badacz zadaje wcześniej przygotowane pytania, lub korzysta z ogólnych dyspozycji do wywiadu, które określają zakres poruszanej tematyki.

¹⁶ Metoda badań społecznych mająca formę wywiadu z kilkoma osobami jednocześnie, na ogół od 4 do 12. Popularna szczególnie w badaniach marketingowych, z powodzeniem jednak stosowana w badaniach nauko-

obserwacja uczestnicząca oraz 5) autoetnografia. Metody te wprowadzałem stopniowo w miarę postępu badania i pojawiania się kolejnych zagadnień. Początkowo chciałem przeprowadzać jedynie ankietę internetową (by pokazać skalę zjawiska) oraz wywiady indywidualne (dla pogłębienia danych ilościowych). Odkryłem jednak, iż wywiady indywidualne są na ogół mało informacyjne, z powodu samej natury badanego zjawiska. Nuda jako doświadczenie jednostkowe nie jest na ogół zapamiętywane, wiąże się z czasem „bez własności”, jest wypierane jako nieprzyjemne i nie wnoszące niczego nowego do bagażu doświadczeń jednostki. Okazało się, iż nuda studencka ma całkowicie społeczny charakter, tzn. jest przeżywana w grupie i tylko w jej ramach może być analizowana i odtwarzana jako przedmiot pamięci. Po zastosowaniu wywiadów grupowych uzyskałem przewidywany efekt tzn. kuli śnieżnej, który występuje, gdy wypowiedzi jednego uczestnika pociągają za sobą wypowiedzi innych. Studenci wzajemnie pobudzali swoją pamięć i aktywowali swoje doświadczenia związane z nudą¹⁷. Gdy jedna z badanych osób przywołała przykład ze swojego doświadczenia, inni ustosunkowywali się do tej wypowiedzi, przypominając sobie dodatkowo inne zdarzenia. Niejednokrotnie padały sformułowania typu: „faktycznie, jak o tym powiedziałeś/-aś, to przypominam sobie...”.

Metodę obserwacji uczestniczącej zastosowałem głównie dla zwiększenia trafności badania. Wnioski i intuicje płynące z własnego doświadczenia, z wywiadów oraz z ankiety mogłem sprawdzić za pomocą obserwacji zajęć uniwersyteckich na różnych kierunkach studiów. Obserwacja, w moim przekonaniu, jest metodą, która stanowi tkankę łączną badań spo-

wych. Wywiady takie nazywane są zogniskowanymi, ponieważ skupiają się one na pewnej, określonej tematyce.

¹⁷ Zob. P. Chomczyński, *Zogniskowany wywiad grupowy* [w:] *Słownik socjologii jakościowej*, red. K. Konecki, P. Chomczyński, Warszawa 2012, s. 341.

lecznych [określenie własne], spaja informacje z różnych źródeł i pozwala znajdować dla nich empiryczne uzasadnienia, może zatem spowodować to, iż różne dane zaczęły układać się w logiczną całość, tworząc spójny i wiarygodny obraz. Pozwala również na formułowanie dodatkowych pytań badawczych, na które potem szuka się odpowiedzi za pomocą innych metod. W przypadku niniejszego badania obserwacja łączyła się również z własnymi doświadczeniami, ponieważ oprócz obserwacji zajęć, których nie byłem uczestnikiem, zacząłem regularnie notować obserwacje z zajęć, których sam byłem pełnoprawnym uczestnikiem. Metoda ta była więc w moim przypadku naturalnym wyborem, nie wiązała się również z problemami wejścia w teren i wyjaśniania swojej w nim obecności.

Podobnie było z autoetnografią. Metoda ta polega na wykorzystywaniu własnego doświadczenia jako członka badanej grupy w celu uzyskania bardziej dokładnych i rzetelnych danych. W metodzie tej badacz jest zarówno podmiotem, jak i przedmiotem badania, porzucony zostaje zatem paradygmat, według którego badacz jest jedynie wyizolowanym, zdystansowanym obserwatorem badanego zjawiska. Metoda ta umożliwia eksplorację „niuansów wewnętrznego świata”¹⁸ badanych oraz daje dostęp do wewnętrznych definicji i znaczeń. Badacz w tym ujęciu nie stara się odciąć od własnego doświadczenia jako uczestnika życia społecznego, ale wykorzystuje je. Nie tyle zdobywa wiedzę na dany temat, co doświadcza badaną rzeczywistość w dwóch rolach jednocześnie: badacza i badanego.

Triangulacja metod badawczych

Triangulacja metod badawczych jest to metoda badań społecznych polegająca na multiplikacji elementów badania.

¹⁸ S. Urbańska, *Autoetnografia* [w:] *Słownik socjologii jakościowej*, op. cit., s. 35.

Można wyróżnić triangulację danych (gdy porównuje się badania przeprowadzone na różnych populacjach w różnym czasie lub miejscu), triangulację badaczy, triangulację teorii oraz triangulację metod badawczych. W moim badaniu zastosowałem triangulację metod badawczych. Miała ona na celu przede wszystkim:

- a) zwiększenie trafności wyników badania (wzajemna kontrola wyników),
- b) przeciwdziałanie słabościom i ograniczeniom typowym dla poszczególnych metod,
- c) zwiększenie kompleksowości badania,
- d) umożliwienie wyjaśniania wyników uzyskanych z wykorzystaniem jednej metody przez wyniki uzyskane za pomocą innej,
- e) przygotowanie lepszych narzędzi badawczych, oraz
- f) dodatkowe uwiarygodnienie i wzmocnienie wyników badań¹⁹.

Można powiedzieć, iż wywiady służyły jako podbudowa dla skonstruowania ankiety internetowej, ta zaś dostarczyła dodatkowych pytań badawczych do wywiadów. Te zaś były pożywką dla obserwacji, w ramach której pojawiały się kolejne kwestie dyskutowane w ramach wywiadów grupowych. Obserwacje oraz autoetnografia były również metodami spajającymi dane z różnych źródeł (również z literatury przedmiotu). Połączenie tych metod pozwoliło mi na sformułowanie dość precyzyjnej operacyjnej definicji nudy.

Operacyjna definicja nudy

Badani pytani o swoje rozumienie pojęcia nudy, często definiowali ją, wymieniając jej objawy (np. „odpływanie”, brak skupienia) lub przyczyny (zmęczenie, problemy z koncentracją).

¹⁹ Zob. A. Bryman, *Integrating quantitative and qualitative research: how is it done?* „Qualitative Research” 2006, nr 1, s. 105-107.

cją, brak bodźców), niejednokrotnie odwoływali się także do swoich skojarzeń. Niektórym nuda kojarzyła się z kosztami alternatywnymi, tj. poczuciem straconych możliwości podejmowania innych, bardziej wartościowych z punktu widzenia studenta aktywności. Łączy się ona zatem z chęcią zmiany obecnie wykonywanej czynności. Przez innych nuda identyfikowana jest ze stanem, w którym nie wiedzą oni, „co ze sobą zrobić” (fokus, socjologia, mężczyzna, IV rok).

Najczęściej jednak nuda definiowana jest jako stan „otępienia” (fokus, europeistyka, kobieta, V rok), „zawieszenia” (fokus, socjologia, mężczyzna, V rok), „hibernacji” (fokus, historia, mężczyzna, V rok), „uśpienia mózgu” (fokus, politologia, mężczyzna, IV rok), „wyciszenia umysłowego” (wywiad, biotechnologia, mężczyzna, III rok) czy w końcu wyłączenia. Tak wyjaśnia to jedna z badanych studentek:

Dla mnie nuda na zajęciach to jest jak profesor mówi a ja w którymś momencie lub od samego początku zaczynam myśleć o czymś zupełnie innym i mimo tego, że próbuję się znowu, łapię się na tym, że myślę o czymś zupełnie innym, próbuję znowu zacząć słuchać profesora, to zajmuje mi parę minut, żeby znowu się wyłączyć i zacząć myśleć o czymś innym i po tym poznaję, że wykład mnie nudzi bądź seminaryja mnie nudzą” (fokus, socjologia, kobieta, IV rok).

Wydaje się zatem, iż nudę można opisać jako wyłączenie się (*disconnection*), „bycie niezaangażowanym w strumień ludzkich interakcji”²⁰, a mówiąc inaczej, zaniedbywanie przepisane przedmiotu zainteresowania i wycofanie swojego zaangażowania z aktywnego udziału w interakcji²¹.

Zatem, nuda na uniwersytecie (*academic boredom*)²² ozna-

cza takie sytuacje, w których studenci zaniedbują ogólnie zdefiniowane wzorce zachowania i interakcji przypisane do zajęć uniwersyteckich na rzecz działań niezwiązanych z odbywającą się sytuacją edukacyjną.

Nuda czasu „zajętego”

Oczywiście definicja ta dotyczy tylko czasu „zajętego”, gdy większość prób definicyjnych ma na myśli nudę przeżywaną głównie w czasie wolnym. Oba te rodzaje nudy różnią się od siebie. W jednej nacisk położony jest raczej na beczynność, brak celu, potrzebę akcji, w drugiej zaś na brak sensu, dystans do roli, brak zaangażowania i chęć ucieczki do innych aktywności.

Przeprowadzane przeze mnie badanie objęło dwa główne aspekty nudy. Są nimi percepcja nudy wśród studentów oraz jej przejawianie się w zachowaniach (aspekt behawioralny). Ten drugi zaś jest możliwy do badania tylko poprzez swoje widzialne skutki. Trudno byłoby obserwatorowi jednoznacznie stwierdzić, czy dana osoba w swoim własnym mniemaniu odczuwa nudę, zakładam zatem, iż jeśli dany student w trakcie zajęć zajmuje się jakąkolwiek czynnością nie związaną z zajęciami uniwersyteckimi, to znaczy, iż gdzieś „po drodze” pojawiła się nuda. Czynności poboczne są w takim wypadku albo odpowiedzią na obecnie odczuwaną nudę, albo wynikiem postawy antycypującej nudę, czyli inaczej, uprzedzającej ją. Interesuje mnie nie precyzja logicznych konstrukcji definicyjnych, a praktyczna użyteczność badawcza. W tym celu świadomie rozszerzam definicję nudy poza jej potoczne rozumienie. Mniej istotne dla mnie są np. jednostkowe przyczyny wyłączania się, a interesuje mnie głównie sam fakt zaniedbania interakcji, sam fakt pojawie-

over-challenging situations, „Contemporary Educational Psychology” 2010, nr 35, s. 17-27, określa nudę występującą w środowisku uczelnianym.

²⁰ D. Brissett, R. Snow, *Boredom: Where the future isn't*, „Symbolic Interaction”, nr 16/ 1993, s. 241.

²¹ Zob. E. Goffman, *Człowiek w teatrze życia społecznego*, tłum. H. Datner-Śpiewak i P. Śpiewak, Warszawa 2008, s. 214.

²² Termin użyty w T. Acee Taylor i in., *Academic boredom in under-and*

Bibliografia

nia się nudy. Prześledźmy to na przykładzie. Student siedzi na wykładzie i według powyżej podanej definicji zaczyna się nudzić, np. przysypia. Nie zastanawiam się wtedy, czy decydującą zmienną był monotonny głos prowadzącego, niewywietrzona sala czy deprywacja senna studenta. Takie podejście sparaliżowałoby cały proces badawczy, uniemożliwiając uzyskanie wartościowych danych, analiza zaś nie wyszłaby poza rozmyślanie z zakresu ontologii nudy.

Jestem przekonany, iż powyższa definicja może mieć pewien rys uniwersalistyczny. Podejmując refleksję nad zakresem stosowalności tej definicji, można stwierdzić, iż z powodzeniem sprawdza się ona w każdym możliwych do wyobrażenia okolicznościach. Czyż bowiem każdy przejaw nudy nie jest w jakimś sensie zerwaniem interakcji? Erozji ulega nasze powiązanie czy połączenie z innymi ludźmi, z otoczeniem, z wykonywanym zadaniem, w końcu z samym sobą. Jest to jednak tylko jeden ze sposobów ujmowania nudy. Oczywiście nie twierdzę, że zaniedbanie interakcji to nuda, ale że każda nuda implikuje jej zaniedbanie.

Jak starałem się pokazać, nuda jedynie okazjonalnie staje się tematem socjologicznej refleksji i otrzymuje niewiele zainteresowania względem swojego rozpowszechnienia. Brak regularnych badań terenowych dotyczących tego zagadnienia stwarza konieczność wypracowania pewnej metodologii badania nudy. Propozycja taka została przedstawiona w niniejszym artykule. Polega ona na indukcyjnym podejściu do pozyskiwania danych terenowych i nieliniowej strukturze badania opartej na triangulacji metod badawczych. Podejście to pozwala formułować i sprawdzać różnorodne hipotezy dotyczące badanego zagadnienia oraz może być kluczowe przy próbach konceptualizacji nudy jako tematu badawczego socjologii oraz konstytucji (w przyszłości) socjologii nudy.

Acee Taylor, Kim Hyunjin, Kim Jung-In, Chu Hsiang-Ning, Kim Myoungsook, Cho Yoon Jung, Wicker Frank, *Academic boredom in under- and over-challenging situations*, "Contemporary Educational Psychology" 2010, nr 35, s. 17-27.

Brissett Dennis, Snow Robert, *Boredom: Where the future isn't*, "Symbolic Interaction" 1993, nr 16, s. 237-56.

Brodski Josif, *Pochwała nudy*, tłum. Anna Kołyszko, Kraków 1996, s. 86-94.

Bryman Alan, *Integrating quantitative and qualitative research: how is it done?* "Qualitative Research" 2006, nr 1, s. 105-107.

Darden Donna, Marks Alan, *Boredom: a socially disvalued emotion*, "Sociological Spectrum" 1999, nr 19 (1), s. 13-37.

Glaser Barney, Strauss Anselm, *Odkrywanie teorii ugruntowanej*, tłum. Marek Gorzko, Kraków 2009.

Goffman Erving, *Człowiek w teatrze życia społecznego*, tłum. Helena Datner-Śpiewak i Paweł Śpiewak, Warszawa 2008.

Jackson Philip, *Life in Classrooms*, New York 1999.

Kierkegaard Søren, *Albo-albo*, t. 1, tłum. Jarosław Iwaszkiewicz, Warszawa 1976.

Słownik socjologii jakościowej, Konecki Krzysztof, Chomczyński Piotr (red.), Warszawa 2012.

Markowski Michał Paweł, *L'ennui: utamek bistortii* [w:] *Nuda w kulturze*, Czapliński Przemysław, Śliwiński Piotr (red.), Poznań 1999, s. 290-316.

Moravia Alberto, *Nuda*, tłum. Monika Woźniak, Warszawa 2010.

Svendsen Lars, *A Philosophy of Boredom*, London 2005.

Toohy Peter, *Historia nudy*, tłum. Katarzyna Ciarcińska, Warszawa 2012.

Winter Richard, *Nuda w kulturze rozrywki: poradnik*, tłum. Zbigniew Kasprzyk, Kraków 2012.

Zaleski Marek, *Nuda powtórzeń?* [w:] *Nuda w kulturze*, Przemysław Czapliński, Piotr Śliwiński (red.), Poznań 1999, s. 50-66.

Zeidler-Janiszewska Anna, *O konsekwencjach miejskiej nudy* [w:] *Nuda w kulturze*, Przemysław Czapliński, Piotr Śliwiński (red.), Poznań 1999, s. 333-348.

Streszczenie

Celem artykułu jest prezentacja nudy jako przedmiotu badawczego socjologii. Pomimo swojego rozpowszechnienia, zjawisko to jest słabo skonceptualizowane. Nie istnieje również precyzyjna definicja tej emocji. Stanowi to główną motywację podjęcia tego zagadnienia. Brak badań socjologicznych dotyczących nudy powoduje potrzebę wypracowania oryginalnej metodologii. Taka została zaproponowana i wykorzystana w trakcie badań autora tego artykułu, dotyczących zjawiska nudy wśród studentów uniwersytetu, w szczególności zaś nudy na zajęciach uniwersyteckich. Metodologia ta była połączeniem pięciu metod: (1) indywidualnych wywiadów pogłębionych, (2) wywiadów grupowych, (3) obserwacji uczestniczącej, (4) ankiety internetowej (CAWI) oraz (5) autoetnografii. Powyższe metody były wprowadzane w sposób nieliniowy według założeń teorii ugruntowanej, opracowanej przez Anselma Straussa i Barneya Glasera. Zbieranie danych, analiza i konceptualizacja (wraz z pracą nad udoskonalaniem narzędzi badawczych) odbywały się symultanicznie i nie były od siebie oddzielone. Dzięki temu triangulacja metod badawczych mogła być bardziej efektywna i dostosowana do badania fenomenu nudy. Wynikiem przeprowadzonych badań jest propozycja operacyjnej definicji nudy.

Słowa kluczowe: nuda, socjologia, teoria ugruntowana, triangulacja metod badawczych.

Summary

The aim of this article is a brief presentation of the boredom as the object of sociological investigation. This phenomenon is underconceptualised and there is a lack of strict definition of this emotion, regardless its widespread character. These are the main reasons of starting the further research upon this subject. The lack of sociological investigation concerning boredom demands the development of the original methodology. The author of this article proposes and uses his own methods of studying the boredom phenomenon in student's milieu, especially on the boredom which has place during the university classes. This methodology was the mixture of five methods: (1) individual in-depth interview, (2) focused

group interview, (3) participant observation, (4) computer assisted web interview (internet survey) and (5) autoethnography. All of this methods were mixed according to the concepts of grounded theory developed by Anselm Strauss and Barney Glaser. Data collecting, analysis and conceptualization (with improvements of research tools) were used simultaneously and in correlation. Thanks to this approach the operational definition of the boredom was constructed.